

RESSENYES

CLAVEL-LÉVÊQUE, Monique. 1995.

Le réseau centurié Béziers B. Atlas des Cadastres de Gaule-1.

Annales Littéraires de l'Université de Besançon, 542.

París: Les Belles Lettres.

El Centre d'Histoire Ancienne de la Universitat de Besançon, pioner en la utilització de metodologies i tècniques per a l'anàlisi dels paisatges antics, ha desenvolupat àmpliament l'estudi sobre els cadastres i les estructures agràries antigues, en estreta relació amb la problemàtica referent al sistema d'explotació i a les formes d'ocupació del sòl. Aquesta recerca, en ple desenvolupament, coneix des de fa uns quants anys una nova dinàmica que es beneficia de les aportacions de les ciències de la terra, de l'arqueologia, del desenvolupament de noves tècniques d'anàlisi i de la traducció dels texts gramàtics antics. Aquesta aproximació, interdisciplinària, ha permès d'ampliar la problemàtica de base d'aquesta línia d'investigació, estimulada per l'auge de la recerca sobre els espais rurals del món antic mediterrani.

Le réseau centurié Béziers B, de M. Clavel-Lévêque, constitueix el primer volum de l'*Atlas des Cadastres de Gaule*, projecte central del GDR 926 (CNRS) del Centre d'Histoire Ancienne de Besançon. Aquesta obra, de gran format, ha estat concebuda com un veritable atlas, on text i il·lustracions es complementen per tal de presentar una monografia detallada sobre una centuriació

romana (en aquest cas la centuriació precolonial del Biterrois, Béziers B).

L'obra apareix dividida en cinc capítols: els tres primers presenten la restitució de la trama cadastral romana (extensió de la limitació; la limitació: ritmes i estructures; les estructures intermediàries), el quart aborda la problemàtica referent a la gestió del medi i a l'organització de l'espai, el darrer tracta de les operacions d'*agrimensura* i de les intervencions agràries, incidint sobre l'estatut de les terres i el període de realització d'aquesta operació de divisió del territori.

El mèrit de l'obra de M. Clavel-Lévêque ha estat abordar l'estudi del cadastre des d'una perspectiva globalitzadora. L'anàlisi de la trama en tant que estructura d'organització del territori li ha permès d'integrar i d'articular el conjunt de dades disponibles, de natura diversa, sobre el territori de Béziers. Aquest estudi global facilita no solament la comprensió dels trets més importants de l'organització de l'ocupació i de l'explotació, sinó també la comprensió de la relació entre la ciutat i el territori durant l'antiguitat i del procés de romanització d'aquest sector del Llenguadoc.

En efecte, l'interès de la publicació rau en el fet que la restitució de la trama de limi-

tació a partir dels mapes topogràfics i de les fotografies aèries es complementa, d'una banda, amb l'estudi de l'impacte d'aquesta realització sobre la dinàmica natural del paisatge i, d'altra banda, amb l'anàlisi de les relacions entre sistema de limitació, vies de comunicació i ocupació del sòl. La presentació del marc d'ordenació de l'espai i de la forma d'ocupació del territori permeten a l'autora d'abordar el context històric de realització d'aquest sistema, el qual materialitza la *prise en main* d'aquest sector per Roma. El conjunt de la documentació, la correlació de les dades i els diferents nivells de l'anàlisi faciliten la interpretació i l'estudi del funcionament del territori del Biterrois en una etapa precisa de la dominació romana, l'època que va de la conquesta fins a la fundació de la colònia romana de Béziers.

Les condicions que van marcar l'apropiació romana del territori (*ager publicus*) reflecteixen una política territorial d'intervenció a gran escala, que hauria contribuït a precisar les diferents formes d'accés a la terra —representades per una pluralitat d'estatuts ben definits per les fonts gromàtiques—, en relació estreta amb l'estatut dels seus ocupants. La nova construcció del paisatge, testimoni d'aquesta diversitat de situacions, explica els mecanismes utilitzats per Roma per tal d'intervenir i ocupar aquest territori provincial. El cadastre hauria funcionat com un instrument que permetia integrar, però també transformar, les situacions anteriors, d'aquí que l'autora

proposi un període de realització relativament llarg: de finals del segle II o principis del segle I aC fins a l'època de Pompeu. Aquest procés d'intervenció progressiva va afavorir la instal·lació d'italians, però també va suscitar moviments de protesta per part dels indígenes arrel de les confiscacions de terres; l'obra de Ciceró, *Pro Fonteio*, és en aquest sentit molt explícita.

L'equilibri, fràgil en un primer moment, es va consolidar gràcies a les accions continuades de Roma, que haurien permès la romanització paulatina d'aquest sector de la Narbonense i l'afiançament de la dominació romana. La nova sistematització del territori, paral·lela a una millora de la infraestructura viària, assegurava la penetració romana i el control sobre els recursos locals. L'apropiació de les terres, el control sobre les poblacions i els seus recursos representen el prelude de la plena afirmació del poder de Roma mitjançant la creació d'una colònia romana a Béziers.

L'estudi del territori, amb les diferents escales d'anàlisi espacial, amb la pluralitat i diversitat dels documents explotats i amb l'aproximació diacrònica, mostra, en el cas específic de Béziers i del Biterrois (marc territorial d'estudi adaptat a la realitat antiga de la ciutat, la *civitas*), la important contribució que aquest tipus de treball aporta a la història econòmica i social de l'antiguitat.

Rosa Plana Mallart
Universit  de Pau (França)

BERMEJO BARRERA, J.C.; GONZÁLEZ GARCÍA, F.J.; REBORDA MORILLO, S. 1996.
Los orígenes de la mitología griega.
Madrid.

Tenim al davant una obra complexa, molt més del que el seu t toll indica, i aix  que en si ja promet molt.  s estructurada en nou capítols i cadascun d'aquests signat per l'autor o autors. No podem dir que hi hagi una estreta continuïtat entre un capítol i un

altre, però tampoc que no n'hi hagi gens. La bibliografia a qu  es fa referència dins d'aquesta obra és immensa; és una ll stima que a les pàgines finals no la trobem arreplegada. De fet, hi ha un índex analític que compr n tant els noms de les divini-